

TEADUSTE AKADEEMIA
EMAKEELE SELTS
Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Eesti
reg. nr 80075963
e-post es@eki.ee, tel 6449 331
www.emakeeleselts.ee

EMAKEELE SELTSI 82. TEGEVUSAASTA (2001)

Konverentsid

2001. aastal toimus Emakeele Seltsi (kaas)korraldamisel 3 konverentsi.

3. jaanuaril toimus Tartu Ülikooli aulas teaduskonverents “Uurali keeled ja nende kontaktid”. Konverents korraldati koostöös TÜ uurali keelte õppetooliga ning oli pühendatud prof Paul Alvre 80. sünnipäevale. Peeti 8 ettekannet: Ago Künnap — “Paul Alvre erilisus uralistikas”, Kalevi Wiik — “Viron ja suomen murrerajojen jyrkkyyksistä”, Seppo Suhonen — “Tähelepanekuid E. N. Setälä liivi sõnavarast”, Mauno Koski — “Johto-opillista”, Pauli Saukkonen — “Keitä me olemme?”, Mati Hint — “Grammatika lahtrid ja vabalt hõljuvad vormid ehk paradigmata ning paradigmata grammatilised vormid”, Urmas Sutrop — “Paul Alvre ja uralistika”, Karl Pajusalu — “Mitu murret on eesti keeles”.

27. juunil toimus Tartu Ülikooli õpetatud nõukogu saalis XXXIV J. V. Veski päev teemal “Eesti keelepoliitikast”. Konverents oli pühendatud eesti keele aktuaalsetele päevaprobleemidele. Peeti 5 ettekannet: Ilmar Tomusk — “Keeleseaduse täitmise järelvalve valupunkte”, Silvi Vare — “Keeleõppepoliitikast ja eesti keele õppimisest teise keelena”, Eduard Vääri — “Kui keelemees J. V. Veski elaks meie ajal”, Mihhail Stalnuhhin — “Eesti keele areng lähitulevikus: kiire muutumine või mutatsioon?”, Jüri Valge — “Avalikkus emakeelest”.

07.09.—11.09. toimunud II Eesti suvepäevade raames Krimmis (140 aastat Ukraina eestlust) esinesid teaduskonverentsil 10. septembril ettekannetega Jüri Viikberg, Ele Süvalep, Lembit Võime, Anu Korb, Mare Piho, Birute Klaas, Maia Madisso, Ott Kurs, Raimo Raag, Helena Sulkala, Mati Hint. Konverentsi ettekanded publitseeritakse kogumikuna “140 aastat Krimmi eestlust” Jüri Viikbergi korraldamisel ja toimetamisel 2002. aastal.

Keele- ja rahvaluulepäevad

I. Emakeele Seltsi korraldamisel või kaaskorraldamisel peeti 8 keelepäeva.

Eestis peeti 7 keelepäeva, kus esineti 14 ettekandega. Viimasel paaril aastal on keelepäevad koondunud emakeelepäevale või selle lähedusse ning seetõttu on temaatika suuresti seotud K. J. Petersoniga, eriti õpilasettekannetes. Emakeele Seltsi poolt esineti seekord Sillamäe Kannuka koolis (A. Õim — “Eesti keel muutunud ühiskonnas”), Viljandi maakonna keelepäeval Võhma Gümnaasiumis (Jüri Viikberg — “Keelel on mitu nägu”), Tallinna Õismäe Humanitaargümnaasiumis (Marju Kõivupuu — “2Kas siis selle maa

keel...”), Tallinna Õismäe Vene Gümnaasiumis (A. Õim — “Eesti keel teel Euroopa Liitu”), Tallinna Lasnamäe vene koolide keelepäeval Mahtra Gümnaasiumis (Einar Kraut — “Suured ja väikesed keeled, noored ja vanad keeled”), Jõhvi keelepäeval (Helmi Neetar — “Jõhvi vana murdekeele kirjapanekud Eesti Keele Instituudis”), Kiltsi keelepäeval (Piret Voolaid — “Mis on keerdküsimus”, Pire Teras — “Foneetikast ja õ-st”).

Väljaspool Eestit korraldas ES ühe keelepäeva — 19. mail Peterburi keelepäeva, kus peeti 6 ettekannet (Mati Erelt, Tiiu Erelt, Jüri Valge, Eevi Ross, Jaan Maldre, Jüri Viikberg, põhiteema tänapäeva kirjakeel ja keelepoliitika).

II. Koos Akadeemilise Rahvaluule Seltsiga korraldati 3 rahvaluulepäeva. Kaks rahvaluulepäeva teemal “Petersonist Runnelini” toimus Tallinna Inglise Kolledzis (üks 5.— 8. klassi õpilastele, teine 9.—12. klassi õpilastele). Ettekannetega esinesid Vaike Sarv (“Maarahva tähtpäevad”) ning Risto Järv (K. J. Petersoni rahvaluule harrastusest). Vanemate klasside õpilastele esinesid R. Järv — “Soome mütoloogia” eesti eepose eelposina”, Geiu Rohtla — “Pilk Tartu muusikaellu K. J. Petersoni päevil” ja Kristi Metste “Mõnda Faehlmanni muistenditest”. Teine rahvaluulepäev toimus Tallinna Pelgulinna Gümnaasiumis, kus Ülo Tedre kõneles eesti rahvakommetest.

Ettekandekoosolekud

Ettekandekoosolekuid peeti 8, neis Tartus 5 ja Tallinnas 3.

Teemad: murdeuurimine ja murdeuurijad (Mari Must, Helmi Neetar, Anu Haak, Merike Parve), keelekorraldus ja keelekorraldajad (Tiiu Erelt, Elli Riikoja, Jaan Toomla, Valve-Liivi Kingisepp, Margit Nirgi), hääldusõpe (Einar Kraut), nimed (Ilmari Lahti), grammatika (Mati Erelt, Ellen Uuspõld), kirjakeele kujunemine (Küllü Habicht, Malle Salupere).

Ettekandekoosolekuid korraldati koostöös Tartu Ülikooliga (2) ja Akadeemilise Baltisaksa Kultuuriseltsiga (1).

Keeleainestiku kogumine

Alates 1996. aastast ei olnud Emakeele Selts enam keelekogumisvõistlusi välja kuulutanud. Sealtpeale oli keelekogumine üksikute huviliste isiklikuks ajaks (nt Eduard Leppik saatis igal aastal seltsile kaastöid, vahele jäi tal tervisehädade tõttu vaid 2000. aasta). 2001. aastal otsustati uuesti proovida, kas 21. sajandil on sellisel ettevõtmisel perspektiivi. Murdetoimkonna eestvõttel kuulutati läinud aasta septembrikuus välja murdevõistlus “Nimed ja legendid”. Kaastöid oodati 14-aastastelt ja vanematelt keelehuvilistelt 24. veebruariks 2002. Mainitagu siinkohal, et võistlusele laekus 29 tööd, mis sisaldasid koha- ja isikunimesid, lелude ja loomanimesid ning muud ainekku, kokku 682 lk ja 2833 sedelit. Seega tuleb lugeda võistlust igati kordaläinuks. Võistlustööd vaatas läbi komisjon koosseisus Anu Haak, Kairit Henno, Helju Kaal, Marja Kallasmaa ja Jüri Viikberg. I preemia määrati kahele tööle, II preemia kolmele, II preemia neljale ning ergutuspreemia kolmele tööle.

Keeletoimkond

Keeletoimkond on jätkanud tööd koosseisus: toimkonna vanem — Reet Kasik, liikmed Tiiu Erelt, Krista Kerge, Katrin Kern, Jaak Peebo, Peeter Päll, Maire Raadik, Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso ning Einar Kraut. Keeletoimkonna liikmed on avaldanud mitmeid keelenõalaseid artikleid ajakirjas “Oma Keel” ja mujalgi, esinenud keelepäevadel,

emakeeleõpetajatele, ajakirjanikele, Eesti Raadio saates “Keelekõrv”, turismi- ja reklaamifirmade töötajale on räägitud teksti zanrist ja õigekeelsusest.

Kirjastamine

Trükist ilmus 2001. aastal:

- Emakeele Seltsi aastaraamat nr 46 (2000), Tartu 2001, 315 lk;
- Keeleajakiri Oma Keel nr 1 (86 lk);
- Oma Keel nr 2 (95 lk).

Teadustöö

I. Euroopa keelteaasta raames on Emakeele Seltsi finantseeritud järgmiste teadusprojektide koordineerimisel ja töö korraldamisel:

- Eesti keele strateegia allkeelte osa probleemistiku üldkirjeldus (projekti juht Reet Kasik).
- Raamatu “Eesti keelekorraldus” koostamine (projekti juht Tiiu Erelt).
- Eesti kirjakeele kasutuse ja seisundi uurimise I etapp valdkondades: õigus ja haldus, teadus ja kõrgharidus, ajakirjandus ja meelelahutus, vene kool; b)Valdkonnauuringute koordineerimine (projekti juht Helle Metslang).
- Raamatu “Estonian Language” koostamine (projekti juht Mati Erelt).
- Raamatu “Eesti murded” koostamine (projekti juht Karl Pajusalu).
- Nimetatud projektide täitmise olid kaasatud Tartu Ülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Eesti Keele Instituudi teadustöötajad.

II. Jätkus töö raamatu “Kultuuripeegel murdekeeles” kallal (vastutav täitja Mari Must, täitjad Eevi Ross, Helju Kaal). Töö peaks lõpule jõudma 2002. a. Lõpetamisel on Eduard Leppiku mahuka uurimuse “Ülevaade Lääne-Virumaa väikelohulistest kultusekividest” toimetamine.

Muu tegevus

I. 30. novembril korraldas Emakeele Seltsi uuesti ellukutsunud murdetoimkond Tallinnas keelehuvilistele õppepäeva “Keelekoguja kool”, millest võttis osa 23 inimest Eesti eri paigust. Peeti 4 lühiettekannet: Jüri Viikberg rääkis “Eesti murrete hetkeseisust”, Peeter Päll “Eesti kohanimetuskogudest”, Annika Hussar ja Kairit Henno “Eesti isikunimede ajaloo” ning Tõnu Tender “Slängist kui murdenähtusest ja slängi kogumisest”. Pärast lõunapausi järgnes praktiline osa, kus õpetati, kuidas nimeainestikku ja slängi praktiliselt koguda ja vormistada. Tutvuti Eesti Keele Instituudi murde- ja kohanimetuskogudega. Õppepäeva eesmärk oli õhutada keelehuvi rahva seas, äratada huvi emakeele vastu eeskätt õpilaste seas ning pakkuda jõukohast õpetust iseseisvaks kogumistööks. Rahaliselt toetas ettevõtmist Haridusministeerium 5000 krooniga.

II. Koos Tallinna Teadlaste Majaga algatas Emakeele Selts arutelu teemal “Eesti keel teaduskeelena ja Euroopa Liit”. Diskussiooni nõukogusse kuuluvad Mati Erelt, Tõnu Tender, Elsa Pajumaa ja Asta Õim. 2001. aastal peeti 5 diskussiooni:

- 23.V “Eesti keel tehnikateaduste keelena ja tehnikateaduste levitamine teistes keeltes”. Sissejuhatav ettekanne — Hillar Aben;
- 26.VI “Eesti keel arstiteaduste keelena praegu ja edaspidi”. Sissejuhatav ettekanne — Jaak Põlluste;
- 19.IX “Eesti keele kui teaduskeele hetkeseis loodusteadustes. Kuidas edasi?”. Sissejuhatav ettekanne — Anto Raukas;
- 31.X “Kuidas toetab infotehnoloogia eesti keelt teaduskeelena?”. Sissejuhatav

- ettekanne — Ülo Jaaksoo;
- 30.XI “Mis keeles kirjutavad praegu ja edaspidi Eesti humanitaarteadlased oma uurimistulemustest?”. Sissejuhatav ettekanne — Mart Rannut.

2002. aastal toimus 2 diskussiooni:

- 30.I “Eesti keel õigus- ja majandusteaduste keelena tänapäeval ja tulevikus. Kas ja mis takistab?”, sissejuhatav ettekanne Kaie Keremilt ja
- 28.II “Eesti keel teaduskeelena meie põllumajandusteadustes. On seda üldse vaja? (arvab mõnigi...)", sissejuhatavad sõnavõtted Eduard Väärilt ja Aleksander Maastikult. Ettevõtmise tipnes 25. aprillil 2002 konverentsiga Tallinnas.

Projekti toetab Avatud Eesti Fond ja Euroopa Liidu Infosekretariaat, projekti koordinaator on Elsa Pajumaa.

Raamatukogu

2001. aastal täenes raamatukogu 103 erineva trükisega. Aasta lõpus oli raamatukogus arvel 5274 inventeeritud eksemplari trükiseid. Trükiseid hangitakse vahetuse, annetuste ja ostu korras.

Liikmeskond

Seisuga 31. detsember 2001 oli Emakeele Seltsil 344 tegevliiget ja 9 auliiget (Eeva Ahven, Paul Alvre, Meinhard Laks, Eduard Leppik, Mari Must, Valdek Pall, Juhan Peegel, Huno Rätsep, Ülo Tedre). Aasta jooksul lahkus seltsist surma läbi üks auliige (Rein Kull), nimekirjast kustutati kaks tegevliiget, üks tegevliige ennistati, aastakoosolekul võeti tegevliikmeks kuus inimest: Tiiu Keskaik, Mari Mets, Kaie Pihelgas, Sven-Eerik Soosaar, Urmas Sutrop ja Piret Voll.

Juhatus

Seltsi juhatuse koosseis oli jooksva aastal: Mati Erelt — esimees; Karl Pajusalu (asendas Peeter Päll) — abiesimees; Jüri Viikberg — abiesimees; Valve-Liivi Kingisepp — laekur; Tiit-Rein Viitso — abilaekur; Jüri Valge — kirjatöömaja; Eevi Ross — abikirjatöömaja.

Töötajad

Kuni 31. augustini 2001 töötas teadussekretärina Tõnu Tender, seejärel on ametis Asta Õim. Seltsi raamatukogujuhataja ja murdekogumise juhendaja/korraldaja on olnud Helju Kaal ning raamatupidaja (töö-ettevõtulepinguga) Tiia Vajak.

Üldiseloostus

Aruandeaasta oli töö ja ettevõtmiste poolest tavalisest pingelisem. Nimetatagu siin veel kord “Euroopa keeleaastaga” seonduvat, keeleajakirja Oma Keel väljaandmist, murdevõistluse taaskäivitamist, osalemist diskussiooni “Eesti keel teaduskeelena” korraldamises. Tänu seltsi tegusale juhatusele ning aktiivsetele liikmetele ebaõnnestumisi nimetada ei olegi. Rahaliselt oli 2001. aasta Emakeele Seltsile suhteliselt soodne. Eesti Teaduste Akadeemia tegevustoetusele (145000 kr) lisandus Haridusministeeriumi toetus murdevõistluse taastamiseks (5000 kr) ja keeleajakirja väljaandmiseks (95000 kr). HM programmi “Eesti keel ja rahvuskultuur” finantseerimisel (70000 kr) anti välja seltsi aastaraamat, täiendati ja korrastati ESi arhiivraamatukogu. Teadusprojektide asutuse üldkululõivu toel tehti seltsi ruumides hädavajalik remont, hangiti raamatukogule riuleid ning osteti arvuti. Emakeele Seltsi tegevliige Ene Sepp annetas seltsile 2000 kr, mida kasutatakse Kodumurde nr 20 publitseerimiseks.